

FILIP MÜLLER

SONDERBEHANDLUNG

ALEBO

ZVLÁŠTNE ZA OBCHÁDZANIE

MARENČIN PT

SONDERBEHANDLUNG

alebo

ZVLÁŠTNE ZAOBCHÁDZANIE

FILIP MÜLLER

Sonderbehandlung

alebo

ZVLÁŠTNE ZAOBCHÁDZANIE

Tri roky v osvienčimských krematóriách
a plynových komorách

MARENČIN PT

*Otváraj ústa za nemého,
za právo všetkých slabých.*

(Šalamún, Príslovia 31.8)

Kniha vyšla s finančnou podporou fondu na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Copyright © Filip Müller – heirs, 1979
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2019
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marenčin@marenčin.sk www.marenčin.sk
Translation © Marta Ličková, 2019
Cover © Marenčin Media, 2019
Layout © Marta Blehová, 2019
Epilogue © Andreas Kilian
770. publikácia
1. vydanie

ISBN 978-80-569-0230-1 (viaz.)
ISBN 978-80-569-0231-8 (ePDF)
ISBN 978-80-569-0232-5 (ePub)

V tejto súvislosti a v tomto najužšom kruhu si dovoľujem poukázať na jednu otázku, ktorú ste vy, moji stranícki súdruhovia, všetci považovali za samozrejmu, ktorá sa však pre mňa stala najťažšou otázkou môjho života, na židovskú otázku. Vy všetci pokladáte za samozrejme a potešiteľné, že vo vašom kraji už nie sú nijakí židia. Všetkým nemeckým ľuďom – až na jednotlivé výnimky – je jasné aj to, že by sme bombové útoky a bremeno štvrtého a možno aj piateho a šiesteho nadchádzajúceho vojnového roka doteraz ani do budúcnosti neuniesli, keby v tele nášho národa ešte vždy hľodal ten rozvratný mor. „Židov musíme vyhubiť“ – to sa, vážení páni, ľahko vypovie takýmito niekoľkými stručnými slovami. Ale pre toho, kto musí to, čo požaduje, uskutočniť, je to najtvrdšia a najťažšia vec na svete.

— — —

Prosím vás, aby ste si to, čo vám v tomto kruhu hovorím, skutočne len vypočuli a nikdy o tom nehovorili. Stojíme teraz pred otázkou: ako je to so ženami a deťmi? Rozhodol som sa, že aj tu treba nájsť úplne jasné riešenie. Domnievam sa totiž, že nie som oprávnený vyhubiť mužov – inými slovami, zabiť ich (!) či dať ich zabiť – a pripustiť, aby pred očami našich synov a vnukov vyrastali pomstiteľia stelesnení v deťoch. Museli sme prijať ťažké rozhodnutie, že tento národ vyhladíme z povrchu zeme. Pre organizáciu, ktorá musela toto poslanie splniť, to bola najťažšia úloha, akú sme dosiaľ mali. Splnili sme ju, bez toho – myslím, že to môžem povedať –, že by naši muži a naši vodcovia utrpeli ujmu na duchu a duši.

Z prejavu Heinricha Himmlera pred ríšskymi gauleitermi
v Posen 6. 10. 1943

PRVÝ RAZ V PLYNOVEJ KOMORE

Bolo to jednej nedele v máji 1942. Žiarivé lúče jarného slnka sa ťažko predierali cez ranný opar a svietili na dvor bloku II. Tam sme sa asi s 500 ďalšími väzňami zoradili do desiatich radov, aby sme si podľa platných osvienčimských zvyklostí užívali nedelňný odpočinok. Ponad dvor sa rozliehal zachrípnutý, mocný hlas. Hore na schodoch vedúcich do bloku stál blokový pisár Vacek. Odtiaľ dovidel do všetkých kútov dvora a mohol vydávať svoje úsečné povely: „Pozor! Nasadiť čiapky! Čiapky dolu! Pohyb!!!“

V tomto miniatúrnom svete absolútneho zla bol on malým vládcom. Zelené výložky na jeho väzenskom mundúre prezrádzali minulosť profesionálneho zločinca.

Už stokrát opakoval pred nami svoje stereotypné povely a striehol jastrabím okom, ako ich plníme. Na povel „Čiapky dolu!“ sme strhli ploché čiapky z vyholených hláv a plesli sme nimi dlaňou o pravé stehno. Podľa Vacekovej predstavy to muselo znieť ako plesnutie bičom, inak sa úkon musel opakovať dovedy, kým nebol spokojný. Na prvý pohľad sa mohlo zdať, že na tomto tupom drile, pripomínajúcom cvičenie regrútov, nebolo nič mimoriadne.

Ibaže táto metóda drezúry poskytovala Vacekovi vytúženú zámienku na to, aby mohol väzňov dobiť na smrť.

Jeho prvou obeťou bol Nándor Delikát, otec štyroch detí, ktorý mal pravú ruku ochrnutú. Živil sa v mojom rodnom

meste Sereď nad Váhom tým, že v synagóge za almužnu odriekal kadiš, modlitbu za zosnulých. Nuž ako by bol mohol povely „Nasadiť čiapky! Čiapky dolu!“ dokonale vykonať?

Vacek sa vrhol na invalida a vliekol ho cez dvor až k susednému baraku. Tam ho postavil tvárou k múru. Druhý, s ktorým naložil takisto, bol nahluchlý krajčír Mendel Weimann, ktorý o zlomok sekundy neskôr zrazil päty svojich drevákov.

Vacek pokračoval v execírke ďalej. Keď to už naozaj klapalo, každý čakal, že už sa ten nezmyselný dril napokon skončí. Ale Vacekovi tí dvaja kandidáti smrti ešte nestačili. Vybral si z radov svojich otrokov ďalšie obete. Zámienky už nehľadal. Dlhý nos, okuliare s hrubými sklami, čiapka nakrivo, alebo hocičo iné, čo sa mu nepozdávalo, to všetko bol preňho dostatočný dôvod, aby jedného po druhom vytrhol z radov a postavil k stene. A či tušili, že udrela ich posledná hodina?

Pretože tu nebolo súcitu s chromými, hluchými, slepými a nevládnymi. Tu neplatilo desať Božích prikázaní, základy humanity, Osvienčim bol miestom s vlastnými zákonmi a smrťiacimi úchylkami. Tu ste mohli za zlaté zuby dostať tanier repovej polievky, tu táborový orchester nevyhrával rezké pochody len vtedy, keď väzni nastupovali do roboty, ale aj večer, keď vyčerpaní a zničení dovliekli do tábora mŕtvych kamarátov. Tu dostávali kápovia prémie a benefity, keď decimovali svoje komandá. Ako to robili, bola ich vec. Existoval blok 10, kde sterilizovali ženy, a v inom bloku kastrovali mužov. Osvienčim bol miestom, kde sa hovorilo všetkými európskymi jazykmi, bol však aj miestom, kde ľudia neumierali iba hladom, na choroby a epidémie, ale ich aj zabíjali, usmrcovali fenolovými injekciami do srdca alebo nahnali do plynových komôr. Tento prekliaty kus zeme vo Východnej Európe bol pod vládou SS, ktorá sa považovala za elitu národa, čo daroval svetu nielen Goetheho, Schillera, Mendelssohna, ale aj Adolfa Hitlera ako vodcu. Poľský Oswiencim, z ktorého Nemci urobili Auschwitz, sa stal peklom a koho sem zavialo, bol definitívne opustený Bohom aj ľuďmi.

Tridsiati „vyvolení“ stáli teda pri múre. Vacek a jeho služobníci, izbová služba, im rozkázali nastúpiť do piatich radov. Za našimi chrbtami teraz prepuklo čosi, čo sa v Osvienčime volalo „šport“.

„Poklusom! Pochodom. Pochodom! K zemi! Vztyk, pochodom – v chod! K zemi! Plaziť sa! Vztyk, pochodom – v chod! Poskokom vpred! Poklusom! Pochodom – v chod! Čelom vzad. Pochodom – v chod!“ Úbohých väzňov hnali ako na štvaniaci. Hádzali sa na zem, plazili sa, znova vyskočili, poskakovali s rukami vystretými dopredu, dychčiac obiehali do kruhu a narážali do seba, aby sa vyhli úderom, ktoré na nich neprestajne dopadali. Tváre im od námahy očerveneli, po čele a po chrbte im cícerkom stekal pot a miešal sa s krvou, čo im vymokala od nespočetných úderov. Len neostať ležať! Kto to urobil, bol stratený. Dorazil ho jeden, alebo, ak bolo treba, aj viac úderov gumeným obuškom. Mnohí sa už vzdali. Viac ako polovica ležala nehybne na zemi, hoci ešte ubehlo iba dvadsať minút. „Poklusom, pochodom – v chod! K zemi! Vztyk! Pochodom – v chod! Poskokom! Vztyk, pochodom – v chod! K zemi Plaziť sa!“ Povelý sa sypali bleskovo jeden za druhým. Tí, čo ešte žili, sa pokúšali z posledných síl plniť rozkazy. Lenže veľmi skoro aj tí poslední vo svojich štráfkovaných uniformách nehybne ležali na zemi a katovi paholci ich dobíjali na smrť. Vacekov krvilačný pohľad blúdil po žatve smrti. Potom si utrel spotené čelo. Bolo na ňom vidieť, že je spokojný so svojou prácou. Úškľabok mu znetvoril tvár a ešte vždy nebezpečne blýskal očami. Nebolo ťažko uhádnuť, že by každému z nás dožičil rovnaký osud. Potom sa pomaly obzrel doľava, akoby sa vôbec nič nestalo. Medzitým ta poznášali mŕtvych a položili ich vedľa seba na chrbát. Ruky mali prekřížené na prsiach a otvorenými očami sa spýtavo pozerali do neba. Vacek a jeho služobníci boli navidomoči spokojní s vykonaným dielom.

Službukonajúci SS-rottenführer Schlage sa po celý čas tváril, akoby sa ho táto vražedná akcia vonkoncom netýkala. Zopár

ráz zmizol v bloku a znova sa vynoril na vrchnom schode. Odtiaľ sledoval svojho blokového pisára Vaceka, aby si bol istý, že nepoľavil vo svojej aktivite. Inak by bol koniec jeho zdanlivej nezaujatosti a sám osobne by ukázal, ako má vyzerat' správny osviečimský „šport“.

Odkiaľsi spomedzi našich radov som začul mrmlanie. Registroval som ho len mimochodom, pretože všetku pozornosť som sústreďoval na to, aby som bol nenápadný. Vo svojej vtedajšej naivite som si myslel, že bezvýhradnou poslušnosťou a plnením rozkazov možno prispieť k tomu, aby sa tieto diabolské muky skrátili.

Spočiatku nezrozumiteľné mrmlanie sa zmenilo na zreteľne zrozumiteľnú samovravu: „Pane Bože, kde to sme, čo sa tu vlastne deje? Väzni zabíjajú svojich spoluväzňov. Nadriadení o tom určite nič nevedia. Protestu...“ Samovravu prerušil ďalší príval povelov. „Pozor! Nasadiť čiapky! Čiapky dolu! Pohyb!“

Vacek si spomedzi nastúpených znova vyhlíadal štyroch väzňov. Netrvalo dlho, a aj oni ležali na kope mŕtvol. „Nie, to nemôže byť pravda. Veď to je hrôza. Tu vraždia nevinných ľudí!“ Poobzeral som sa, odkiaľ prichádzajú tie slová a kto si to rozpráva sám pre seba.

Bol to Dr. Albert Paskus. Rodák zo Serede, kde bol známy ako čestný človek a vysoko vážený advokát, znalec židovskej literatúry, ktorý sa vždy usiloval tvrdosť zákona zmierniť v záujme tých slabších. Dr. Paskus prišiel do Osviečimu sotva pred mesiacom, tak ako ja, a patril medzi tých, ktorí si príliš pomaly uvedomovali tvrdú realitu. Ešte nezistil, že v Osviečime neplatia predstavy o svete a prikázania, ktoré sú základom civilizácie. Paskus bol pevne presvedčený, že vrážd sa dopúšťajú svojvoľne funkcionári spomedzi väzňov bez vedomia SS-führerov. S jeho predstavou o práve jednoducho nešlo dohromady, že väzni bezdôvodne ubíjajú na smrť svojich spoluväzňov. Ešte nepochopil, že sa nachádzame na takom mieste, kde väzeň nie je nič iné ako divá zver. Hodiny a hodiny trvajúci nedelňý dril sa napokon

skončil. Začali sme sa zoradovať na kontrolný apel. Blokový pisár Vacek zostupoval dolu schodmi a bliakal svoje stereotypné povely: „Pozor! Nasadiť čiapky! Priamo hľad!“ Najprv spočítal zoradených väzňov, potom zabitých, ktorí ležali vedľa seba v kúte dvora. Výsledok naškriabal na ceduľu a odovzdal starostovi bloku. Na povel: „Čiapky dolu!“ sme strhli z hláv ufúľané čiapky a plesli sme nimi o švík nohavíc. Zosynchronizované plesnutie bolo pre Vaceka dôkazom, že krvavá generálka splnila svoj účel.

Rottenführer Schlage, stojaci vo dverách bloku, nato odmerane zostúpil po schodoch. Dolu na dvore prevzal hlásenie starostu bloku a začal kontrolovať, či čísla sedia, postavil sa k ľavému krídlu presne vyrovnaných radov a odpočítaval väzňov. Hrobové ticho prerušoval iba štebot lastovičiek, ktoré poletovali nad nami. Vtom sa za všeobecného rozruchu pretisol cez rady Dr. Paskus a zastal tri kroky pred Schlagem. Stál v pozore, nebojácne pozeral esesákovi do očí a úprimne pobúrený podal hlásenie: „Pán komandant, ako človek a právnik vám hlásim, že tento blokový pisár,“ pritom ukázal na Vaceka, „bezdôvodne zabil nevinných ľudí. Ležia tamto na hromade. Som presvedčený, že týchto väzňov zabil bez vedomia nadriadených a štátnych orgánov. Poslali nás sem pracovať, a nie nato, aby nás pozabíjali. Prezident slovenského štátu, monsignor Tiso, sa sám osobne zaručil za našu bezpečnosť.

Preto vás žiadam, aby ste to, čo sa tu stalo, dali vyšetriť a postarali sa o potrestanie vinníkov.“

Keď Paskus prednášal svoju sťažnosť, zavládlo také ticho, že by bolo počuť aj spadnutý špendlík. Väzni, ohromení odvahou a občianskou statočnosťou jedného z nich, so zatajeným dychom hľadeli na Schlageho. Ale aj jeho natoľko prekvapilo väzňovo správanie, že chvíľu stál oproti Dr. Paskusovi ako skamenená socha. Tvár a šija mu od zlosti a rozčúlenia podbehli krvou. Zdalo sa, akoby chcel niečo povedať, niektoré svaly v tvári sa mu mykali ako zasiahnuté galvanickým prúdom.

Trvalo to pár minút, no potom zreal, akoby precitol z letargie: „Vacek, poď sem!“

„Rozkaz, pán rottenführer!“ odvetil Vacek a sekol sa do pozoru pred svojím pánom.

„Počul si, čo tu natrepala tá židovská sviňa?“

„Áno prosím, pán blockführer,“ odpovedal Vacek poslušne.

„Tak mu daj, čo si zaslúži!“ rozkázal Schlage.

Vacek utekal ku schodom, kde mal položený obušok. Zodvihol ho, vrhol sa na Paskusa a udel ho zopár ráz po hlave, až padol mŕtvy na zem. Potom Vacek odviekol nehybné telo na kopu mŕtvol.

Výsledkom nedeľného ranného športu bolo 35 zabitých, ktorí teraz ležali na dvore bloku 11. Schlage, ktorý so zadostučinením sledoval Vacekovo počínanie, obrátil sa teraz na nás a cynicky sa opýtal: „Chce ešte niekto predniesť nejakú sťažnosť?“

Zatiaľ čo pohľadom blúdil po našich radoch, starosta bloku na jeho znamenie povelom: „Pohov!“ skončil poludňajší sčítací apel. Pravdaže, kto si myslel, že tým sa šikanovanie skončilo, bol na veľkom omyle.

Úplne vysilení sme sa stavali za drevené pulty s čajom, ktorý nám mali vydávať už ráno a medzitým dávno vychladol, a robili sme si nádeje, že dostaneme plnú šálku. Samozrejme, márne. Ale to nebolo nič nové. Vacek ešte vždy lietal po dvore ako blázon, rozhadzoval rukami a vykrikoval, že lotri ako my nemajú právo na nič, ani na hovno, jedine a len na to – a pritom ukazoval dohora –, aby vyleteli hore komínom. Potom nareval na izbovú službu, aby čaj vyliali do kanála. S vyschnutým hrdlom a lačným pohľadom sme sa museli preniesť aj ponad túto ďalšiu beštialitu. Nemohol som pochopiť, prečo to Vacek robí, veď aj on bol väzeň ako my. Uvažoval som, či náhodou nie je špiceľ. Ale to by sa predsa správal inak a pokúšal by sa získať našu dôveru. Až neskôr som sa dozvedel, že Vacek bol jedným z prvých takzvaných väzenských funkcionárov v Osvienčime. Pripojil sa tu ku skupine tridsiatich recidivistov, ktorých